

Til NVEs Konesjonsavdeling

Evt. kraftutbygging i Storfjord kommune. Storelva (Elsnes), Nordalselva, Tverrdalselva, Vassdalselva, m. fl.. Høringsuttalelse

Vi viser til avtale med seksjonssjef Grundt i NVE om at siden vi ikke har fått søknadene til høring kan vi komme med uttalelser etter fristen. Vi ble henvist til NVEs hjemmesider; for flere søknader fins ingen saksdokumenter tilgjengelig. Det er ikke gjort enkelt for folk å sette seg inn i samla skadeomfang som følge av mange omsøkte inngrep.

Ishavskysten friluftsråds vedtak vedrørende de prinsipielle sider ved problematikken ble oversendt NVE 19.10.då. Vi forventer at disse påpekningene blir hensynstatt generelt og i enkelte sakene. Friluftsrådets styre har vurdert sakene i Storfjord spesielt i møte 06. d.m.

Friluftsrådets oppgave er å ta vare på mulighetene for naturopplevelser og friluftsliv i regionen – med formål folkehelse og utvikling av reiseliv. Storfjord kommune har stor betydning for hele regionen som reisemål for mange typer friluftsturister; scooter, ski, alpin og offpistkjøring, klatring, fiske, elvepadling, bærplukking, vandring, m. fl

De omsøkte konsesjoner må sees i sammenheng med at det er planlagt utbygging av alle vassdragene rundt Storfjorden. I alt er det snakk om et 30-talls elver som i sum vil innebære massive inngrep. NVE har ikke lagt opp til en helhetlig vurdering av elver i samme vassdragsregion, men forholder seg til søknader om utbygging etter hvert som de kommer. Sumvirkningene av de mange inngrepene er ikke utreda, verken for naturen, landskapets kulturhistoriske betydning, for folkehelsa eller kommunens omdømme som reisemål.

Det er ikke gjort en utredning av 0-alternativ for Storfjorden som resipient og landskap. Kravene i *Vanndirektivet i konsesjonssaker*, der bl.a. hovedmålet er å sikre god miljøtilstand (tilnærma naturtilstand) i vatn, både vassdrag, grunnvatn og kystvatn må ivaretas.

De omsøkte vassdragene er del av et eventyrland. Det handler om opplevelsesverdier av internasjonal interesse, med stort kultur- og naturmangfold. Det bør de behandles som. Dersom man skal legge vekt på Storfjord som besøksmål for friluftsliv og naturbasert turisme, bør NVE ikke tillate de omsøkte utbyggingene.

I og med at det i dag ikke er behov for å forsyne Tromssamfunnet med mer kraft, kan vi ikke se at det foreligger noen samfunnsmessig begrunnelse for å tillate noen av søknadene. Det kan ikke anses som forsvarlig med en forhasta søknadshandtering i et landskap som dette og med manglende kartlegginger og beslutningsgrunnlag.

Friluftsrådet vil med begrunnelse gitt her, samt i vedlagte notat om Opplevelsespotensialet i Storfjordlandskapets natur- og kulturarv, be NVE om å avslå de aktuelle søknadene, sekundært utsette beslutning til de pågående planprosesser er slutført og de etterlyste vurderinger er foretatt,.

Omfang

NVE har i 2004 vurdert potensialet for vannkraft, og Storfjord kommune har i 2008 latt utarbeide en egen kommunedelplan for småkraftverk. Rundt 30 elver i Storfjord kommune er vurdert som aktuelle for kraftutbygging. Noen er alt vedtatt, noen er under behandling og andre ligger i kø eller kommer seinere. På 70-tallet ble det etter mye motstand og lang planlegging, foretatt store reguleringer i Govdajávri og Riehpjávri, noe som medførte store endringer både i Skibotn- og Signaldalsvassdraget.

Vassdragene som drenerer ut i fjordlandskapet innenfor fjordterskelen mellom Elvevoll (Stállugárgunjárga) og Elsnis/Salmenes (Čoalmminjárga) har stor betydning for fjordsystemet. Dalene og elvefarene fra Skibotn (Ivgobáhta) til Oteren (Čavkkos) er spesielle. De nye utbyggingsplanene vil representere betydelige inngrep i fjordlandskapet Storfjorden.

Vår uttalelse gjelder samtlige søknader fordi disse angår vassdrag i det samme fjell- og fjordlandskapet og har mange felles kvaliteter som blir berørt av evt. inngrep. Søknadene må derfor sees samla. Vi beklager at Mortendalselva og flere, løsrevet fra sammenhengen i landskapet og basert på et mangelfullt beslutningsgrunnlag, er godkjent utbygd.

Manglende innspill og medvirkning

Som tilsatte i NVE selv har kommentert overfor oss, har NVE fått svært få høringsuttalelser i sakene i regionen. Dette har NVE valgt å ta til inntekt for at man har små verdier.

Det er ikke tilfelle. Folk flest har et nært forhold til elvene, og det er mange forklaringer for tilsynelatende liten interesse. Dels har det vært en total mangel på offentlig debatt, dels er antallet saker så stort at folk føler seg maktesløse. Det har dessuten oppstått latente stemninger innad i bygdelagene mellom motstandere og tilhengere av utbygging av elvene. I Troms må vi vektlegge at det ikke fins etater og organisasjoner som har kapasitet til å håndtere denne sakstypen og den saksmengde som pågangen fra kraftbransjen innebærer. Avmakt blir et demokratisk problem. Først nå er det blitt offentlig oppmerksomhet og debatt. Heretter kan medvirkning bli et reelt tema.

Naturmangfold og landskapsverdier

Det foreligger ingen samla kartlegging og gjennomgang av verdiene knytta til vassdragene og fjorden. I Storfjord pågår det tre prosesser som skal være ferdigstilt i løpet av 2011:

- Kystsonenplanen for kommunene rundt Lyngen
- Reiselivsplan for kommunene rundt Lyngen
- Kartlegging og verdivurdering av friluftsområder i Troms

For samtlige er vassdragene og levende fjordlandskap en sentral premiss og fellesressurs. Det vil være meget uheldig dersom det nå tas beslutninger som forutsetter inngrep og endringer i dette ressursgrunnlaget, før disse prosessene er slutført.

I og med at det ikke foreligger uavhengige samla vurderinger om kulturminner, landskap, natur og friluftsliv, kan vi ikke si noe presist utover at området har stor verdi og potensiale for allsidig friluftsliv og reiseliv basert på natur- og kulturmiljø. Storfjorden har mange brukere fra langt utenfor lokalsamfunnet og landets grenser. Dette har sammenheng med strategisk beliggenhet, gunstig klima, allsidig topografi og interessant historie.

Utover dette vil vi framheve tema vi som er helt essensielle for beslutninger hvorvidt man skal tillate varige inngrep i området eller ikke. Det er sentrale tema i omfattende prosjekter vi har planlagt å arbeide med over lang tid. Vassdragslandskapet er en ramme rundt disse funksjonene, og Både enkeltutbyggingene og sumvirkningene av planlagte utbygginger vil redusere områdets attraksjon, slik at det de neppe blir interessant å gå inn dette som planlagt.

Mangelfullt beslutningsgrunnlag

Konsesjonssøknadene er ikke tilstrekkelig utreda, og det foreligger ikke et godt nok beslutningsgrunnlag. Det er behov for dokumentasjon og egne konsekvensvurderinger om

- De kulturhistoriske verdiene tilknytta anleggene i Lyngenlinja og Frøyenlegget. Det må foretas registreringer av denne kategorien kulturminner i Norddalen, Midterdalen, Sjørdalen og Kitdalen, samt i Signaldalen, Parasdalen og Stordalen før det foretas beslutninger om inngrep.
- Verdien av de gamle ferdselsvegene og fjord- og vassdragsnaturen i Nils Aslak Valkeapääs og Qvigstads kjente verk om samiske tradisjoner..
- Visualisering av kvalitetene i landskapet.
- Sårbare fjord- og høyfjellslandskap
- Landskapets verdi for sport, friluftsliv og naturturisme
- Geologi – både i forhold til turisme og flom- og skredproblematikken Geologer ved UiT har bedt NVE om å ikke godkjenne utbygging av kraftverk i regionen.
- Sumvirkningene de mange planlagte inngrepene med endra vassføring vil ha overfor naturmiljøet i fjorden, spesiell innafor Salmenes og i elvedeltaet Mælen - Kvesmenes.
- Sumvirkningene for trivsel og folkehelsa og redusert omdømme som attraktivt reisemål.

Selv om det i noen fagutredninger framheves stor konflikt til landskap, konkluderer alle konsekvensutredningene med at brukerinteresser/friluftsliv ikke vil bli påvirkta i særlig grad, og at fordelene ved utbygging er større enn skadene og ulempene. Det er direkte misvisende.

Kraftutbygginger vil innebære omfattende tekniske inngrep med reguleringer, overføringer, inntak, demninger, rørgater, kraftstasjoner, veger, tippdeponier og nettilknytning, og med tilhørende endringer av vassføring og hydrografi i resipienten. Dersom det blir gitt klarsignal for utbygging av mange elver i samme område slik bildet ser ut på NVEs hjemmeside, vil attraksjoner bli sterkt berørt og opplevelsesverdiene tilsvarende redusert.

Tromsø, 06.12.2010

Ragnhild Sandøy, s
Daglig leder

Vedlegg: Opplevelsespotensialet i Storfjordlandskapet natur- og kulturarv. Notat

Kopi med vedlegg:

- Storfjord kommune
- Troms fylkeskommune
- Nasjonale festningsverk
- FNF Troms, ved Naturvernforbundet Troms
- Naturvernforbundet

Notat RS desember 2010

Opplevelsespotensialet i Storfjordlandskapets natur- og kulturarv

Gunstig klima og vakkert fjordlandskap gjør Storfjorden til attraktivt, også som turistmål og utfartsområde, året rundt, for byens befolkning og for besøkende fra hele verden.

På varme vårdager er det kanskje få landskaper i verden som kan konkurrere. Hvor du enn snur deg - Snødekte tinder som speiler seg i den blankstille fjorden. Naturen folder seg ut, eksploderer. Løv spretter, gress gror, irrgrønt! Elver og bekker kaster seg ned fra de bratte fjellsidene – friskt vatn, dur fra fjellene. Lyset, lydene, fargene - naturen er kraftfull og magisk, inntrykkene voldsomme, og menneskene søker lykkelige ut for å være en del av naturens friskhet og sanselighet. Slik opplevelsen av naturrikdom lar seg vanskelig beskrive og forstå i et skjema. Ikke desto mindre er det slike inntrykk og verdier som bidrar til den markedsføring av området som vi i dag kan betrakte via internett og sosiale medier.

Landskapets skjønnhet og dramaturgi – eventyrlandet

Området er et dramatisk vassdragslandskap, der vidda møter fjorden og Ishavskysten, som har hatt en viktig historisk betydning utover krigshistoria. Her går det flere gamle ferdselsveger på tvers, mellom Ishavskysten og de store viddene på finsk og svensk side av riksgrensa.

Naturen i området står sentralt i den internasjonalt kjente Áillohas, Nils Aslak Valkeapääs, naturfilosofi og kunst. Han er kanskje best kjent for sin mektige joik i åpningsseremonien under OL på Lillehammer i 1994, og åpningsscenen i Nils Gaups spillefilm Ofelaš (Veiviseren) fra 1987. Hans siste bok Eanni, eannázan, Jorda, min mor, kom i 2001. Hans nyskapende musikk fikk internasjonal anerkjennelse, bl.a. ble han i 1993 tildelt Prix Italia-prisen for fuglesymfonien, Goase dušše, bygd på lyder i naturen. Arven etter Valkeapää forvaltes av Lásságámmi-stiftelsen, og han er hedra med en kunstnerbolig i Skibotn, Lásságámmi.. Hans naturfilosofiske kunst bidrar sterkt til at Storfjord er satt på verdenskartet. Tematikken er ikke berørt i søknadene.

Sjøsamiske eventyr, kultur- og naturtradisjoner

Storfjorden (Omasvuotna) har i den sjøsamiske tradisjonen mange åndelige landskap med hellige fjell og offersteiner. Dette er dokumentert av professor Just Qvigstad i flere publikasjoner. En av hans viktigste heimelsmenn var Efraim Pedersen Oterbakken (Čavkkosjunni). Hans heimeområde var Čávkkosvuolde, under Otertinden, fjellet mellom Signaldalen og Mortendalen. I den lokale tradisjonen er det mange fortellinger knytta til Stordalen og Mortendalen, som begge har en særlig plass på grunn av sin skjønnhet.

Lyngen-linja og Frøy - krigsminner og ferdselsveger

Dette er et eget prosjekt under forberedelse i der friluftsrådet og mange parter samarbeider; Forsvarsmuséet/ Midt-Troms museum, Storfjord kommune, Hæren og Universitetet i Tromsø.

Med sin strategiske beliggenhet og ferdselsveger over fjellet mellom Ishavskysten og svensk og finsk side, har Storfjord selvsagt vært et viktig landskap, også i internasjonal krigshistorie. Lyngelinja hadde stor betydning under retretten fra Nordfronten og Finnmark/ Finland i 1944/ 1945 og under den kalde krigen. Det er ikke foretatt noen registreringer av disse viktige kulturminnene forsvarsstillinger, lager, bunkerse, huler for krigsfangene, og mange andre.

Under retretten var her forlagt rundt 10.000 soldater og like mange internerte krigsfanger. Oppgaven var å bygge forsvarsstillinger og veger i Skibotndalen (Ivguvuovdi), i Kittdalen (Čoalgedanvuovdi) med sidedaler og i Signaldalen (Čiekñalvuovdi) med sidedalene Stordalen og Parasdalen (Bárrasvuovdi). I den store fangeleiren ”Mallnitz”, øverst i Norddalen, ble det i krigens siste dager begått alvorlige krigsforbrytelser da 143 krigsfanger ble massakrert og lagt i massegraver.

Tyskerne lot bygge veger langs alle elvedalene og med krigsfanger som arbeidskraft. Vegene fra Kittdalen opp til og rundt Čazajávri og Govdajávri ble bygd i denne tida,. Vegene rundt vatna ble modernisert under vassdragsutbygginga, ellers ligger anleggene i Norddalen, Midterdalen, Sjørdalen, Parasdalen, Stordalen, Falsnes, osv. slik de ble forlatt i 1945.

I siste halvdel av 1980-tallet ble det som ledd i kald krig og ”Frøylinja” bygd moderne forsvaranlegg i samme fjellområde. Kommandosentralen på Åsen skal være freda, utover det er vi ikke kjent med status i fredningsarbeidet verdr.kaldkrig anleggene.

I 2002 ble det tatt et initiativ vedrørende krigsminner i nord. Siden har Hæren m fl etablert det Krigshistoriske landskapet Narvik 1940 fram til Bardufoss, ferdigstilt og åpna i 2009. Nasjonale Festningsverk har tatt til med registreringer av krigsminner som kulturminner. Kulturminneløypa ”Lyngenlinja” og forsvarslinja går fra bunnen av Storfjorden gjennom fjelldalene til grensa skal inkludere forsvarsverkene i ”Frøy-anlegget”. Prosjektet er tenkt som et samarbeid mellom Hærens stab på Bardufoss, Storfjord kommune, Forsvarsmuséet.

Disse kulturminnene er ikke kartlagt eller verdivurdert av noen fagmyndighet, og er ikke tatt med i konsekvensutredningene.

Destinasjon for sport, turliv og naturturisme

Fjorden med dalene på begge sider; Steindalen, Elvevollaldalen, Kjeldalen, Tverrdalen, Balsfjordeidet, Signaldalen, Kittdalen, Elsnedalen, Skibotndalen, og er eldoradoer som blir valfarta fra fjern og nær. Nabodalen Tamokdalen forsterker destinasjonen. Kommunens omdømme som turmål for tilreisende, fra Tromsø, Sør-Norge, Sverige og Finland har et mangfold av fasetter som overhode ikke er vurdert i søknadene. Områdets betydning for kulturbasert friluftsliv, eller som ferdselsåre og tradisjonell atkomst til fjellet er ikke godt nok dokumentert. Det gjelder for de dimensjonene som er omtalt overfor, samt for de mer tradisjonelle friluftsliv- og sportstema. Se nedenfor.

Terrengsykling. Lavkarittet er et stort årlig sykkelritt som går over fjellet mellom Hatteng og Skibotndalen. Rittet foregår på veger bygd av krigsfanger i 1944 og 45. Informasjon om rittet og løypetrasé finner du på <http://lavkarittet.no/>. Utover dette kan vektlegges at området er populært for terrengsyklismen som er i sterk økning her i regionen, og som vil være en viktig ressurs for turisme basert på fysisk aktivitet og natur. Den uberørte og dramatiske naturen er en viktig del av opplevelsen og promoteringa av sykkelporten.

Fiske. Vassføringa i Skibotnelva er redusert og den og Signaldalselva er smitta av Gyrodactulus. Dette gir de mindre elvene større verdi, selv om fisket foregår i mindre skala.

Bærplukking. Om høsten blir Storfjorden invadert av bærplukkere og folk fra Tromsø og hele Troms. Det er bringebærskogene og tyttebærforekomstene som er ressursen.

Fjellvandring. For vandringer i DNTs hytte til hytte-system i fjellet er Parasdalen hovedinnfallsporten fra fjorden.

Det går også en gammel ferdselsveg fra fjorden ved Salmenes via Elsnedalen og Norddalen til Govda påå på vidda. Elsnedalen er en spesiell dal med lange tradisjoner. Den gamle hestevegen er ikke kjørbær med motoriserte farkoster, og dalen er derfor bevart som et område for de som ferdes til fots. Oppe i dalen er et gammelt samisk leirsted som er et skatta turmål for mange.

De siste fem - ti år har toppturer blitt en framtreddende og rasktvoksende form for friluftsliv i Troms. Falsnesfjellet, Riehpi, Horsnesfjellet og Hatten, sør for Hatteng men i samme landskapet: Otertinden, Mannfjellet, Markusfjellet og Parastinden – alle kjente toppturmål, sommer som vinter. I Falsnesfjellet følger man Bohlmannvegen. Otertinden, for øvrig kalt for Norges Matterhorn, har i mange mannsaldre vært et av Norges mest fotograferte fjellmotiv.

Klatring foregår både i fjellet og vinterstid i frosne fosser. Fosser som Markusfossen og andre er viktige ressurser for isklating, en voksende sport der utøverne reiser langt for å utøve aktiviteten.

De samla konsekvensene for folkehelsa, framtidig friluftsliv og geoturisme er ikke vurdert.

Geologi – ressurs og risiko

Geologien i Lyngen/Storfjorden er særegen, som tatt ut av ei lærebok; høyalpint landskap med glasiiale daler (U-daler, V-daler, hengende daler), dalsletter, sandurer, isbreer, isbreavsetninger og morenelandskap, bergartsformasjoner av glimmerskifer, marmor, dolomitt og leirskifer som sammen har skapt en rekke grotter, kløfter og dramatiske landskap.

Bratte fjell, skred og ur og mye marine sedimenter har store opplevelsesverdi, samtidig som det innebærer risiko. Skred og flom er normalt i ekstremisituasjoner. De siste årene har man pga inngrep opplevd en rekke skred- og flomulykker som har tatt liv og medført store samfunnsmessige kostnader og tap.. Dette må man ta lærdom av.

Geologi og risiko er mangelfullt utreda i søknadene. Før man evt. vurderer å tillate flere inngrep i denne unike naturen, er det behov for en omfattende geologisk kartlegging og analyse av berggrunn og grunnforhold i løsmasser i dalførene og strandsonen.

Naturmangfold – utvikling og verdiskaping

Universitetet i Tromsø og friluftsrådet har i flere år samarbeidet om med guidede vandringsarrangementer, tilrettelagte løyper og en digital kalender som ble starta opp i 2009, se [Naturlos](#). Oppstartfasen har vært en suksess og samarbeidet mellom universitetet og friluftsrådet blir tatt vidare, som Geopark med fokus på Naturmangfold. Det mangfoldige materialet i Storfjord landskapene er tema vi skal utvikle for læring og formidling, i skole og utdanning og overfor turfolk og turister.

Dette temaet kommer ikke fram i søknadene. Omsøkte utbygginger vil ødelegge attraksjonene og gjøre det lite uaktuelt.